

SLOBODAN DUŠANIĆ
Filozofski fakultet
Beograd

UDC 929:81

MARGARET MARY ROXAN
(1924 – 2003)

Krajem juna 2003. godine, svet klasičnih studija izgubio je Dr M. M. Roxan, nastavnika na University College London (Institute of Archaeology) i uglednog naučnika. Za njenu porodicu i mnogobrojne prijatelje, kao i za sve one koji su izbliza pratili njen rad, njena smrt u sedamdeset devetoj godini, posle teške bolesti, nije došla kao iznenađenje – ali je donela duboka osećanja tuge i praznine. Smrću Margaret Roxan rastajemo se od odista retkog čoveka, dobrog, velikodušnog, skromnog, ispunjenog plemenitim humorom, pregaoca iskreno odanog vrednostima humanističkih istraživanja.

Naučna karijera Margaret Roxan, počevši s doktorskom disertacijom posvećenom pomoćnim jedinicama iberških provincija, nerazdvojivo je vezana za istorijsko i arheološko nasledje rimskog vojnika. Već rano, njeno izučavanje rimskih militaria carske epohe usredsređuje se na izučavanje vojničkih diploma kao najvažnijeg izvora iz kojeg se obaveštavamo o životu pretorijanaca, augzilijarnih boraca, mornara italških i provincijskih flota. Zanimali su je svi vidovi tih isprava: njihove formule, način izrade i paleografske osobenosti, mesta nalaska, različita pravna i statistička pitanja, hronološki i propozopografski problemi, izbor svedoka, naročito podaci o broju i rasporedu trupa. O toj raznovrsnoj materiji objavila je niz uticajnih radova, koji stoje u samome središtu savremenog istraživanja vojničkih “bronzi”.

Najdragocenija su njena izdanja celokupne novije gradje diplomata militaria, izdanja koja se pojavljuju u sledu pokrivajući pedesetak godina što nas dele od izlaska iz štampe suplementa uz *CIL XVI* (H. Nesselhauf, 1955.g.). Reč je o tri sveske koje Margaret Roxan objavljuje u seriji “povremenih publikacija” londonskog Instituta za arheologiju (obično se navode u skraćenom obliku: *RMD I–III*), pod naslovima: *Roman Military Diplomas, 1954–1977* (1978); *Roman Military Diplomas, 1978 – 1984* (1985), i *Roman Military Diplomas, 1985–1993* (1994). Pripremila je veliki deo rukopisa i za

obimnu četvrtu svesku, posvećenu novootkrivenom i novoobjavljenom materijalu (Roman Military Diplomas, 1994–1999). Bolest ju je sprečila da okonča taj posao najviše važnosti. Preuzeo ga je Dr. Paul A. Holder, autor poznate knjige *The Auxilia from Augustus to Trajan* (Oxford 1980).

Kao izdavač vojničkih diploma Margaret Roxan je pokazala vrline koje se – ujedinjene u jednoj ličnosti – sreću samo po izuzetku. Bila je pasionirano spremna na najveće napore da dokumenat nadje, vidi, svestrano protumači, smesti u kontekst već postignutih rezultata istorijskih i arheoloških nauka. Ova spremnost je značila tešku obavezu i sa heurističke i sa naučne tačke gledišta. O prvoj jasno govore brojnost već poznatih vojničkih diploma i neprekidni, sve češći nalazi novih, kao i relativna nepristupačnost znatnog procenta gradje – primeraka rasejanih po celom svetu a čuvanih u privatnim zbirkama ili manje gostoljubivim muzejima. O drugoj, učeni komentari uz brojeve spomenika uključenih u RMD I–III i pojedinačni članci Margaret Roxan o aspektima diplomata militaria (za bibliografske podatke v. zasad RMD I str.15; II str. XII; III str. XII; IV str. XVIII); kako smo već podvukli, ti članci pokazuju širinu njenog zahvata i lepu kakvoću njenih zaključaka. Treba naglasiti da se rad Margaret Roxan odlikovao i dobrodošlom fleksibilnošću metoda premda je u konačnim analizama nagingjala dosledno sociološkom pogledu na stvari. Zahvaljujući podjednako svojim osvedočenim kvalitetima kao i svojoj višestrukoj korisnosti, zbirka RMD I–III s pravom pripada najužem krugu corpora stalno citiranih u modernim studijama klasične starine.

Čitaoci *Žive Antike* imaju poseban razlog da se stalno vraćaju na delo Margaret Roxan, čuvajući uspomenu zahvalnosti na njegovog autora. Po broju vojničkih diploma koje su nadjene na tlu ilirskih provincija i/ili su proizvedene za vojske tih provincija, Ilirik –jedan od prioriteta našeg časopisa – nesrazmerno prednjači svim drugim delovima Carstva. To je fenomen koji nešto kaže o dokumentarnom rodu vojničkih diploma, o ratovima, kao i o prirodi carskog Ilirika i njegovih “varvarskih” neprijatelja. Nije ga lako objasniti, uprkos nizu pokušaja novije nauke. I “ilirsku” gradju i nastojanja da se ona protumači – pojedinačno ili u celinama – Margaret Roxan kritički beleži u RMD I–III i svojim raspravama; jedva da treba napomenuti, kad pišemo o njenom doprinosu, radi se o pouzdanim izdanjima i analizama koje zaslužuju najveću pažnju. Nema nikakve sumnje da će RMD I–III – sa nastavkom RMD IV, čijem skorom štampanju se nadamo* i za čiji nastanak su zasluge Margaret Roxan više no znatne – dugo ostati neophodno orudje za sve istraživače vojne istorije Ilirika u razdoblju između I i III veka posle Hrista.

* Delo je objavljeno 2003 godine.